

Кронгауз В. О.

КЗ «Харківська спеціалізована школа II-III ступенів № 3
Харківської міської ради Харківської області»

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ШКІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРИКЛАДІ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО»

Трансформаційні процеси в системі шкільної освіти передбачають планомірне заміщення репродуктивної функції вчителя (дублювання матеріалу підручника, методичних розробок) впровадженням наскрізних предметних ліній та компетенцій із кожної навчальної дисципліни. Це дає підстави сформувати всебічно розвинену особистість, здатну критично сприймати подану інформацію, скласти власні умовиводи, відстоювати позицію відносно конкретної проблеми [7, с. 112].

З-поміж існуючих предметних груп важливе місце посідає освітня галузь «суспільствознавство». Це зумовлюється стратегічною місією історико-правових дисциплін формувати у дитини власне бачення проблеми, шляхів її розв'язання, а також невід'ємною частиною є громадянська-правова освіта та патріотичне виховання дітей. В даному випадку вчитель виступає у якості модератора освітнього процесу, а саме навчання має виходити за рамки шкільного підручника. Процес вивчення історії в такому випадку набуває індивідуального характеру, оскільки вчитель-предметник самостійно визначає назви теми занять, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей школярів, класу та індивідуального педагогічного підходу до викладання [4].

За таких умов, педагогічні методи та форми роботи, поурочне та календарно-тематичне планування буде відмінним, виходячи з наступних показників: педагогічний досвід, індивідуальний креативний образ, стиль вчителя. Як не дивно, але окремі теми можуть варіюватися: у зв'язку із відсутністю прив'язки до тематичних годин вчитель у змозі додавати чи зменшувати час на вивчення окремих тем [2, с. 114].

Окремо варто наголосити на проблемі організації практичних занять. Вони є обов'язковими для проведення, однак у самій навчальній програмі розміщується лише рекомендований перелік завдань, що містить хронологію історичних подій, об'єктів і джерел для організації навчальної

роботи. У той же час це не виключає можливість залучення вчителем інших джерел та пізнавальних завдань, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу. Отже, це дає підстави вчителю-історикю залежно від теми вивчення добирати завдання для практичних занять на власний розсуд [4].

Добір завдань для організації практичних занять має бути дотичним до теми, яка вивчається, а також сформувати у дитини практичні навички роботи із документом, ілюстрацією чи картою. Для 5–6 класів варто використовувати переважно ігрові технології, відповідно до індивідуальних інтересів дитини. Формат практичних робіт для учнів 7–8 класів може бути представлений груповими змаганнями, де команда займає певне місце в рейтингу турнірної таблиці, а за остаточними результатами виставляються оцінки. У старшій школі переважно це опрацювання історичних джерел, розв'язування тестових завдань – тренувальний формат для успішного складання ЗНО. Водночас, досить багато педагогів-практиків варіюють методи та форми роботи, використовують уроки комбінованого типу [3, с. 77].

В контексті вивчення історії у середній школі (5–8 класи) наш навчальний заклад приділяє величезну увагу формуванню критичного мислення, реалізації проблемно-історичного навчання, вихованню толерантності, активної громадянської позиції та гендерній освіті. Зупиняючись на останньому, варто наголосити, що в процесі вивчення навчальних курсів «історія України», «всесвітня історія» та спецкурсу «Харківщинознавство» залучаються також матеріали соціальної історії, що допомагає, по-перше, формувати повноцінну картину буття народу, а по-друге, руйнує усталені гендерні стереотипи. Доцільно розглянути особливості викладання навчальних курсів по кожному класу [1, с. 208].

У *п'ятому класі* діти лише ознайомлюються із новим для них навчальним предметом «Вступ до історії». Впродовж навчального року вчителі-предметники занурюють школярів до дивовижного світу історії, залучають до виконання творчих проєктів, групових завдань, створення власного підручника. Гендерна паритетність формується шляхом складання власного родоводу, вивчення біографії видатних діячів України та рідного краю. При цьому вчителем наголошується акцент на чималому внеску українських діячів науки, освіти, культури, з-поміж яких виділяються представники як чоловічої так і жіночої статі. До того ж, об'єднання дітей у групи дає підстави активізувати соціокомунікацію,

зкладаються соціальні ролі кожної дитини. Візуальне уявлення підсилюється інтерактивними та технічними засобами навчання. Паралельно із процесом навчання закладаються основи наскрізних предметних ліній відповідно до чинного законодавства [4; 5, с. 96].

Учні *шостих класів* вивчають інтегрований курс «Всесвітня історія. Історія України». Його особливість полягає, по-перше, у інтегрованому форматі, де загальна історія поєднується із елементами давньої історії України; по-друге, тісні зв'язки із іншими навчальними дисциплінами, зокрема, географією; по-третє, цивілізаційний підхід, який використовується вчителями, потребує не лише усвідомлення суцільного фактажу, або загальних рис розвитку давніх держав, а чіткого розуміння сукупних факторів природно-географічних умов, культури, політики, соціальної організації суспільства, міфології кожної із держав [4].

Вчителем-істориком приділяється активна увага візуалізації навчального матеріалу, адже закладаються засади сприйняття географічного уявлення розміщення держав світу. Проводяться паралелі між релігійно-міфологічними уявленнями представників Давнього Єгипту, Дворіччя, Ізраїльсько-Іудейського царства, Давньої Греції та Риму тощо.

Щодо гендерного підходу, діти навчаються співставляти становище різних суспільних станів Давнього світу, а також на підставі Законів Хаммурапі визначають соціально-правові аспекти становища жінок і чоловіків. При цьому варто наголошувати на проблемі становлення тиранії як однієї із форм державної організації суспільства.

Навчальний матеріал *7 класу* спрямований на вивчення доби Середньовіччя. За вибором вчителя навчальні курси «всесвітня історія» та «історія України» викладаються послідовно чи синхронно. Переваги послідовного вивчення проявляються у розширеному вивченні теми в межах всього світу, а потім – в межах України. Під час синхронного вивчення навчальний процес здійснюється паралельно. В добу Середньовіччя з'являються держави Західної Європи, здійснюються Хрестові походи, змінюються суспільні ідеали, а війна знову стає провідною діяльністю суспільства [4; 1, с. 147].

Серед історичних персоналій зазначеного часу наявні представники як жіночої, так і чоловічої статі. Зокрема, йдеться про діяльність Київських князів – Ольги, Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха та ін., а також Бонифацій VIII, Жанна Д'арк, Карл IV Красивий, Тамплієри, та ін. Тим самим руйнуються стереотипи щодо домінування

представників чоловічої статі у процесі управління державою, військом тощо.

У 8 класі кількість навчальних предметів циклу суспільствознавства розширюється за рахунок введення спецкурсу «Харківщинознавство». Школярі переходять до вивчення доби Раннього Нового часу, який синхронно переplitається між українськими землями у складі різних держав (королівства Угорщина, Польща, Молдовське князівство, Велике князівство Литовське) та завершенням Великих географічних відкриттів країнами Західної Європи. Цей період є складним для усвідомлення через чергові системні зміни у суспільно-політичному, економічному, культурному житті мешканців світу. В той же час, фактор бездержавності українських земель дає підстави швидше переймати західноєвропейські традиції. Опинившись згодом у складі держави Речі Посполитої відбулася певна інкорпорація більшості українських земель, а відтак, простежується нашарування нових тенденцій суспільно-політичного життя. Провідну роль у ньому посідає українське козацтво, яке традиційно вважається основою для формування власної української держави. Переважна більшість ватажків козацьких повстань, гетьманів становлять чоловіки, одна чимала кількість представниць жіноцтва здійснили чималий внесок у розбудову власної території, культури, традицій, звичаїв нашого народу. Серед них: Гальшка Гулевичівна, славнозвісна Роксолана, Ганна Сомко, Мотря Кочубеївна, Олена Чаплинська та ін. [4; 6, с. 197].

Чимало представників інтелігенції простежується й на місцевому матеріалі в контексті вивчення історії рідного краю. Доцільно відзначити сімейство Олексія та Христини Алчевських, Бекетових, Ізмаїла Срезневського, Олександру Єфименко, Дмитра Багалія та ін.

Таким чином, шкільне освітнє середовище є надзвичайно важливим полем для формування підростаючого покоління на принципах громадянського виховання та сталого розвитку, всебічної гармонійно розвиненої особистості. Найбільш активно цей підхід реалізовується в межах освітньої галузі «суспільствознавство». В межах навчальних курсів діти поряд із вивченням історії досліджують гендерну специфіку розвитку суспільства на різних етапах його становлення. Переважно подібні дослідження організовуються у проблемних групах. Це дає можливість, по-перше, більш якісно та ґрунтовно вивчати навчальний матеріал, а по-друге, реалізовується концепція гендерної політики в освіті.

Література

1. Баханов К. Лабораторно-практичні роботи у викладанні історії України: методичний посібник для вчителів / К. Баханов. – Київ : Генеза, 1996. – 208 с.
2. Баханов К. Професійний довідник учителя історії / К. Баханов. – Харків : Основа, 2012. – 240 с.
3. Вагин А. Методика преподавания истории в средней школе / А. Вагин. – М.: Просвещение, 1976. – 431 с.
4. Історія України. Всесвітня історія. 5-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] // МОНУ. – 2017. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
5. Малецька Т. Ігрові технології навчання на уроках історії України / Т. Малецька. – Харків : Ранок, 2012. – 144 с.
6. Мельничук Б. Згадаймо праведних гетьманів / Б. Мельничук. – Харків : Ранок, 2009. – 137 с.
7. Пометун Е. Школьное историческое образование в Украине. Пути развития и проблемы / Е. Пометун. – Луганск : Кратос, 1998. – 200 с.
8. Слабодух М. Краєзнавчий гурток / М. Слабодух. – Харків : Ранок, 2012. – 143 с.